

Warszawa, 04-01-2023 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

WZF.603.3.2015.TO

Pan

Wiesław Szczepański

Przewodniczący Sejmowej Komisji

Administracji i Spraw Wewnętrznych

Szanowny Panie Przewodniczący,

od wielu lat do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są wnioski obywateli, bezskutecznie starających się o przyjęcie do służby w Policji. Problem ten dotyczy także innych formacji mundurowych¹. Organy kadrowe odmawiały przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów, którzy nie podlegają obowiązkowi służby wojskowej z uwagi na uznanie ich przez właściwe komisje lekarskie za trwale i całkowicie niezdolnych do czynnej służby wojskowej (kategoria „E”) w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. Nie odbyli oni zasadniczej służby wojskowej, ani nie są żołnierzami rezerwy, w rozumieniu np. art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2021 r. poz. 1882 ze zm. dalej: ustawa o Policji). Jako powód odmowy przeprowadzenia wobec nich postępowania

¹ Art. 76 ust. 5 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz.U. z 2021 r. poz. 575 ze zm.); art. 34 ust. 3 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1061 ze zm.); art. 48 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2022 r. poz. 557 ze zm.); art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1328).

kwalifikacyjnego Policja wskazuje, że stosunek służby policjanta powstaje w drodze mianowania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do służby. Mianowanie to może nastąpić po odbyciu zasadniczej służby wojskowej albo po przeniesieniu do rezerwy. Przepis ten uzasadnia wydanie decyzji odmownej o poddaniu postępowaniu kwalifikacyjnemu wszystkich kandydatów, których właściwe powiatowe komisje lekarskie lub wojskowe komisje lekarskie uznały za trwale i całkowicie niezdolnych do obowiązkowej służby wojskowej, nadając im kategorię „E” (osoby z kategorią „D” kierowane są na komisję lekarską MSWiA). Osoby z kat. „E” posiadają uregulowany stosunek do służby wojskowej, nie odbyły one jednak służby wojskowej, ani nie zostały przeniesione do rezerwy, a zostały skreślone z ewidencji wojskowej i wyłączone (zwolnione) z zakresu podmiotowego obowiązku służby wojskowej. Jak zauważył Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi² - „(...) wskazać należy, że mężczyzna z orzeczoną trwałą niezdolnością do służby wojskowej w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (kategoria E), jako osoba która, w myśl przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, nie spełnia warunków określonych w art. 28 ust. 3 ustawy o Policji i nie może zostać mianowana policjantem. Stąd też prowadzenie wobec ww. osób postępowania kwalifikacyjnego do służby w Policji jest bezcelowe. (...) Nie wydaje się przy tym zasadnym weryfikowanie rozstrzygnięć komisji lekarskich podległych Ministrowi Obrony Narodowej o zaliczeniu danej osoby do kategorii E, przez komisje lekarskie podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji. Orzeczenie o zaliczeniu danej osoby do jednej z kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej, właściwe komisje lekarskie podległe Ministrowi Obrony Narodowej wydają bowiem na podstawie badania lekarskiego fizycznej i psychicznej zdolności tej osoby do służby wojskowej, z uwzględnieniem wyników badań specjalistycznych, a w razie potrzeby również obserwacji szpitalnej (...)”.

Zainteresowani w swoich wystąpieniach wskazują, że z uwagi na poddanie się odpowiednim procedurom medycznym, stwierdzone przez komisje lekarskie w czasie kwalifikacji wojskowej choroby (np. zaburzenia układu sercowo-naczyniowego,

² Pismo MSWiA z dnia 26 marca 2010 r. (BMP-079-1764/10/AK).

białaczka), uległy całkowitemu wyleczeniu. W ich ocenie obecny stan zdrowia pozwala im na spełnienie warunków kwalifikacyjnych, co potwierdzają stosownymi zaświadczeniami lekarskimi.

Z uwagi na treść powołanego przepisu art. 28 ust. 3 ustawy o Policji oraz odmowy rozpatrzenia wniosków o przyjęcie do Policji (bez przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego), osoby te występowały do właściwych wojskowych komendantów uzupełnień (aktualnie wojskowe centra rekrutacji) o skierowanie do powiatowych lub wojskowych komisji lekarskich w celu zweryfikowania przyznanej im kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej. Organy te jednak wydawały decyzje odmowne. Działo się tak z uwagi na treść przepisów art. 28 ust. 4c i art. 29 ust. 3a ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2021 r. poz. 327 ze zm. dalej: ustawa o powszechnym obowiązku obrony)³ stanowiących, że do powiatowej komisji lekarskiej i wojskowej komisji lekarskiej nie kieruje się osób, wobec których wydano ostateczne orzeczenie ustalające kategorię zdolności do czynnej służby wojskowej D lub E. Nie mają oni zatem żadnych możliwości zmiany wydanych orzeczeń mimo, że ich znacząca poprawa stanu zdrowia może uzasadniać takie żądanie. W przypadku procedury kwalifikacyjnej do formacji mundurowej również interes (potrzeba) Sił Zbrojnych nie przemawia za zmianą kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej. Zainteresowani nie mają także możliwości odbycia zasadniczej służby wojskowej czy przeniesienia do rezerwy w rozumieniu przepisów ustawy o obronie Ojczyzny. W świetle art. 64 ust. 8 ustawy o obronie Ojczyzny zmiana ustalonej kategorii i zdolności do czynnej służby wojskowej D lub E, możliwa jest jedynie wyjątkowo. Może to nastąpić w przypadku gdy ostateczne orzeczenie o stopniu zdolności tych osób do czynnej służby wojskowej zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa. Wyjątek ten jednak nie dotyczy osób, których stan

³ Aktualnie art. 64 ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. poz. 2305 dalej: ustawa o obronie Ojczyzny).

zdrowia uległ znaczącej poprawie. W aktualnym stanie prawnym, jako przejaw dyskryminacji wnioskodawcy podnoszą problem wpływu zwolnienia ich od obowiązku służby wojskowej, na dalsze plany zawodowe. Wskazują, że mimo usunięcia przyczyn zdrowotnych, będących jedynym powodem zwolnienia od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny („E”), nie są poddawani ustalonemu postępowaniu rekrutacyjnemu prowadzonemu wobec innych zgłaszających się do służby kandydatów. Podnoszą również, że nadana im kategoria przydatności do czynnej służby wojskowej, odnosi się wyłącznie do możliwości spełnienia obowiązku tej służby i nie jest oceną stanu zdrowia poborowych.

Podobne stanowisko zaprezentował Minister Obrony Narodowej w udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi⁴ wskazując, że: „W świetle przepisów prawa, orzecznictwo w sprawach zdolności do czynnej służby wojskowej nie ma zastosowania do ustalania pod względem zdrowotnym zdolności kandydata do pracy w służbach mundurowych, ochrony osób i mienia, w marynarce handlowej, czy u innych pracodawców. Wojskowe komisje lekarskie nie są też instytucją, która dla prawnej skuteczności zatrudnienia pracownika może zastąpić orzecznictwo medycyny pracy lub komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji. Z tego względu Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej nie mogą ponosić odpowiedzialności za to, że pozostałe służby państwowe lub pracodawcy z różnych względów (np. organizacyjnych, finansowych) nie przeprowadzają badań we własnym zakresie, a bezpodstawnie opierają się na orzeczeniach wojskowych komisji lekarskich.”.

W mojej ocenie selekcyjny charakter naboru do służby winien opierać się na jednakowych dla wszystkich kandydatów, obiektywnych i aktualnych kryteriach zdrowotnych. Kwalifikacja wojskowa mająca miejsce często kilka lat wcześniej uwzględnia inny stan zdrowia, a także prowadzona jest w innym celu niż ma to miejsce przy naborze do służby w poszczególnych formacjach mundurowych. Zgodnie z art. 59 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny mężczyźni, którzy w danym roku kalendarzowym

⁴ Pismo MON z dnia 10 listopada 2006 r. (Nr 112/7/06/DP/AR).

kończą dziewiętnasty rok życia, są obowiązani stawić się, w określonym terminie i miejscu, do kwalifikacji wojskowej. Stan zdrowia dziewiętnastolatka może zasadniczo odbiegać od stanu zdrowia dwudziestosiedmiolatka starającego się np. o przyjęcie do służby w Policji czy Służbie Ochrony Państwa, zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść kandydata. Jak wynika z kierowanych do mnie wniosków – zdarzały się przypadki całkowitego wyzdrowienia osób, które otrzymały kategorię zdolności do czynnej służby wojskowej „E”. Przyznana wcześniej kategoria zdolności do czynnej służby wojskowej po pewnym czasie nie przystaje do aktualnego stanu zdrowia kandydata do służby.

Podobnie cel kwalifikacji wojskowej znacząco różni się do celu, w jakim prowadzone są postępowania kwalifikacyjne do służby. W szczególności różnice dotyczą wymiaru czasowego, charakteru, a także skutków prawnych dla zainteresowanych podmiotów. Podstawowym celem kwalifikacji wojskowej jest realizacja konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny (art. 85 Konstytucji). Jeżeli niniejszy obowiązek realizowany jest w formie służby kandydackiej w innych służbach mundurowych (np. Policji, SG), wówczas kategoria zdolności do czynnej służby wojskowej może mieć decydujące znaczenie. Jeżeli jednak zasadniczym celem jest dostęp do służby publicznej, to przyznana wcześniej kategoria zdrowia nie powinna być przesądzająca.

Zauważenia wymaga, że niektóre pragmatyki służbowe umożliwiają ocenę zdolności fizycznej i psychicznej do służby wobec kandydatów z kategorią „E”. Art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2470 ze zm.) stanowi, że w Służbie Więziennej może pełnić służbę osoba posiadająca uregulowany stosunek do służby wojskowej. Nieco inne sformułowanie zawiera przepis art. 34 ust. 4 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1969) stanowiący, że mianowanie strażaka może nastąpić po odbyciu zasadniczej służby wojskowej lub po przeniesieniu do rezerwy bez odbycia tej służby albo **po zwolnieniu od obowiązku służby wojskowej**. W przypadku Centralnego Biura

Antykorupcyjnego i Służby Celno-Skarbowej w ogóle nie istnieją przepisy uzależniające przyjęcie do służby od uregulowania przez kandydata stosunku do służby wojskowej.

Pozbawienie osób z kategorią zdolności do czynnej służby wojskowej „E” możliwości oceny ich aktualnego stanu zdrowia przy naborze do służby publicznej wywołuje wątpliwości, co do zgodności takich regulacji z treścią art. 60 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Dyskryminują one bowiem takich kandydatów w dostępie do służby publicznej w Policji, Straży Granicznej, Służbie Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego ze względu na stosunek do służby wojskowej.

W świetle powyższego na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.) zwracam się do Pana Przewodniczącego z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej, w celu dostosowania norm prawnych przedstawionych pragmatyk służbowych do standardów konstytucyjnych.

Z wyrazami szacunku,

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

p. M. Jach, Przewodniczący Sejmowej Komisji Obrony Narodowej,

p. J. Rusiecki, Przewodniczący Senackiej Komisji Obrony Narodowej,

p. A. Pociąg, Przewodniczący Senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji.